

ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора економічних наук,
провідного наукового співробітника ДУ «Інституту економіки та
прогнозування НАНУ» Бублика Євгена Олександровича
на дисертаційну роботу Штань Марини Володимирівни
на тему «Економічна політика держави і умовах глобальної нестабільності»,
подану на здобуття ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 - «економіка та управління національним
господарством»**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Фінансова нестабільність в умовах глобалізації процесів світогосподарського розвитку чинить вагомий вплив на всіх рівнях економічних відносин. За таких умов надзвичайної актуальності набуває питання посилення ефективності державних механізмів забезпечення сталого економічного зростання, оптимізації використання обмежених ресурсів з мінімізацією негативного впливу на екологію та розвитку людського потенціалу. Важливу роль в цьому відіграє державна економічна політика. Низка глобальних викликів економічних шоків, пандемії та війни примушує критично переглянути оптимальність підходів до побудови державної економічної політики за принципами мінімізації втручання та лібералізації ринкових механізмів, сформованих на попередніх етапах суспільно-політичного розвитку. В такому руслі, адаптація теоретико-методологічних засад та практичного інструментарію побудови державної економічної політики до сучасних викликів, наукових надбань та емпіричних здобутків постає актуальним науковим завданням. З огляду на вищезазначене тема дисертаційної роботи є актуальною для сьогодення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Штань М.В. є логічними, обґрунтованими та достовірними, а мета та завдання – узгоджені з об'єктом і предметом дослідження. Логіка викладу матеріалу, наявність фактичних даних та практична спрямованість проведених аналітичних розрахунків підтверджують достовірність та обґрунтованість наукової новизни, висновків, практичних рекомендацій сформульованих у дисертації.

У першому розділі дисертації узагальнено теоретико-методологічні засади економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності. Здійснено теоретичну концептуалізацію суперечностей і викликів економічної політики. Окреслено еволюцію теоретичних підходів та формалізовано інституційне середовище реалізації економічної політики держави в динаміці суспільного розвитку. Обґрунтовано потребу розширення інституційної матриці дослідження економічної політики держави та запропоновано комплексне представлення напрямів розширення фокусу державної економічної політики для підвищення її ефективності через розвиток інфраструктури, соціального потенціалу та гармонізацію інтересів суспільства, як довгострокових передумов економічного розвитку.

Другий розділ роботи присвячено розвитку теоретико-методологічних аспектів формування економічної політики держави в умовах глобалізації. Представлено нові підходи до регулювання та стимулювання розвитку національної економіки з урахуванням інноваційних аспектів. Для цього використано оригінальний індекс економічної стабільності та розроблену модель візуалізації взаємозв'язків на основі ключових економічних параметрів. Проаналізовано можливості розвитку української економіки на засадах політики реіндустріалізації.

У третьому розділі дисертації здійснено аналіз стану та тенденцій розвитку економіки України, необхідних умов переходу до інвестиційної моделі економічного зростання, а також перелік чинників посилення її

конкурентоспроможності. При цьому визначено потенційні ефекти економічної політики держави в контексті активізації розвитку економіки та обґрунтовано принципи вибору моделі втручання держави у забезпечення економічного розвитку. Виокремлено глобальні тенденції формування національних механізмів активного стимулювання високотехнологічного національного капіталу.

Четвертий розділ присвячено моделюванню складових економічної політики держави в сучасних умовах нестабільності. Моделювання здійснено в розділі основних складових державної економічної політики: монетарної, фіскальної з виокремленням інноваційної складової. Із застосуванням методу нейронної мережі прямого поширення розкрито низку особливостей реалізації монетарної політики в Україні, з виокремленням у якості одного з визначальних факторів валютні кризи 1998 р., 2008 р. та 2014 р., що дало підстави наголосити на необхідності змін в акцентах монетарного регулювання. Визначено цикли розвитку економіки України та представлено структурно-функціональну модель оцінки ефективності державного регулювання з урахуванням потреб структурного реформування, інституційного розвитку та посилення промислової компоненти економічного розвитку. Для прогнозування цільових показників економічної політики держави проведено кореляційно-регресійних аналіз чинників балансування доходів та видатків фіскального механізму в умовах нестабільності.

В п'ятому розділі розроблено концептуальні вектори удосконалення монетарного та фіскального механізмів регулювання економіки та побудови макроекономічної політики в умовах сучасних викликів. Обґрунтовано вибір набору фіскальних важелів та принципові умови механізму фіскального регулювання з акцентом на стимулюванні мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів, які перебувають у тіньовому секторі економіки. Запропоновано концепцію макроекономічної політики в умовах глобальної нестабільності як передумову економічного зростання.

Обґрунтованість отриманих результатів підтверджується значним обсягом опрацьованих наукових праць, наукових досліджень експертів та міжнародних організацій, статистичних даних національних та міжнародних організацій, звітів

органів фінансової влади та міжнародних фінансових організацій тощо. Висновки і результати дослідження є також достатньо обґрунтованими, оскільки вони отримані завдяки використанню дисертантом ряду загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що були обрані із врахуванням об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження. Вищезазначене дає підстави констатувати високу аргументованість та достовірність висновків та рекомендацій дисертаційної роботи.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Ознайомлення з дисертаційною роботою Штань М.В. дозволило зробити висновок, що вона містить належні ознаки наукової новизни, оскільки значну увагу автором зосереджено на теоретичному обґрунтуванні та розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування і реалізації економічної політики держави в умовах сучасних викликів глобальної нестабільності.

До найбільш значущих результатів, що містять елементи наукової новизни слід віднести представлену вперше структуровану класифікацію економічної політики за суб'єктами генерування, середовищем прояву, інструментарієм реалізації та заходів непрямого впливу з візуалізацією ступеню її інституційного та функціонально-структурного виміру як явища і процесу. Це дозволило поглибити розкриття сутнісних характеристик у всіх формах соціо-економічного прояву функціоналу економічної політики, уточнити мету, простір її застосування і, відповідно, уточнити завдання.

Також представлені в роботі систематизація поглядів на розкриття сутнісних особливостей об'єктів і суб'єктів впливу, комплексний підхід до використання інструментарію та принципів регулювального впливу дозволило сформулювати методологічну основу ефективної економічної політики, дієвої в умовах глобальної нестабільності і, таким чином, представити оригінальні науково-методичні підходи

до побудови Концепції макроекономічної політики України в умовах глобальної нестабільності.

В роботі удосконалено теоретико-методологічні підходи дослідження економічної політики держави за умов глобальних дисбалансів шляхом конкретизації елементної структури з функціональним розподілом інструментів економічної політики, запобігання, антикризового регулювання, подолання і зменшення наслідків кризи з їх групуванням за потенційними наслідками і взаємопов'язаностями. Такий підхід, на відміну від існуючих, дозволив уточнити напрями реалізації економічної політики в умовах глобальних дисбалансів.

Удосконалено методичні підходи до аналізу економічної політики в Україні з використанням системи ідентифікаторів ступеню досягнення стратегічних цілей економічної політики, що дозволяє вчасне переформатування її принципів, основних методів та інструментів. З огляду на інтереси європейської інтеграції України це сприятиме відповідному розвитку української економіки та державної політики через поглиблення економічної децентралізації, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, посилення прозорості рішень державних інституцій.

Представлено удосконалений лінійний алгоритм розробки та реалізації монетарної політики в умовах фінансової глобалізації, що складається з восьми етапів і, на відміну від існуючих підходів, містить виокремлення стратегічного і програмного аспекти розробки і реалізації монетарної політики задля підвищення її оперативної гнучкості та відповідності швидким змінам у підходах до монетарного регулювання на глобальному рівні.

Розвинуто концептуально-методичні підходи до формування інструментарію посилення конкурентоспроможності, які ґрунтуються на визначенні наявних складових конкурентних переваг в розрізі ресурсного, кадрового, інноваційного потенціалу. Підкріплене адекватною моделлю оцінки і управління конкурентних переваг відкриває перспективи підвищення ефективності державної економічної політики через адекватні стратегії та державні програми розвитку національної конкурентоспроможності.

В роботі набули подальшого розвитку підходи до визначення теоретичних закономірностей забезпечення реіндустріалізації національної економіки. Зокрема через уточнення концептуальних засад, основних цілей і завдань відповідної державної політики в Україні обґрунтовано, що система забезпечення реіндустріалізації економіки України має бути організована на державному, регіональному і місцевому рівнях, проте за єдиними принципами та універсальними механізмами. Обґрунтовано, що практичною реалізацією запропонованих рекомендацій має стати прийняття Програми національного інноваційного розвитку України як базового нормативно-правового акту у відповідній сфері.

Також розвинені в роботі науково-методичні підходи до економіко-математичного моделювання фіскальної політики України шляхом побудови багатофакторної регресійної моделі динаміки доходів державного бюджету України на відміну від існуючих дозволили розширити кількість найбільш значущих чинників балансування фіскального механізму і можуть бути використані для прогнозування цільових показників економічного розвитку України з метою формування економічної політики в умовах нестабільності.

4. Теоретична цінність та практичне значення одержаних результатів дослідження

Тема дисертаційного дослідження пов'язана з актуальними напрямками професійної підготовки, а отримані результати користуються попитом органів виконавчої влади на практичному рівні. Зазначений висновок підтверджується використанням елементів роботи в освітньому процесі ВНЗ «Національна академія управління» при проведенні лекцій та практичних занять з навчальних дисциплін «Макроекономіка», «Політекономія», «Центральний банк і грошово-кредитна політика» (акт впровадження від 25.09.2023 р.).

Практична значимість результатів дослідження Штань М.В. визначається їх використанням в діяльності Міністерства економіки України під час розробки та опрацювання стратегічних програмних документів щодо соціально-економічного розвитку, зокрема, спрямованих на впровадження сучасних методологічних підходів до складання і моніторингу стратегічних програмних документів і проведення сценарного передбачення соціально-економічного розвитку України (довідка № 4602-05/60875-07 від 24.12.2021 р.); Міністерства закордонних справ України при здійсненні моніторингу та оперативному інформуванні національних експортерів про потенційні можливості розширення їхньої присутності на світових товарних ринках (довідка № 213/07-781-66 від 13.01.2022 р.); Стратегічної групи «Софія» при обґрунтуванні алгоритмів реалізації економічної політики держави за цілою низкою її функціональних напрямів сприяння розвитку національного підприємництва умовах посилення конкуренції (довідка № 63 від 25.11. 2021 р.); Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки при обґрунтуванні напрямів активізації інвестиційно-інноваційної політики держави (довідка № 38 від 17.02. 2022 р.) та інших організацій приватного сектору.

5. Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових виданнях

Основні результати та положення дисертації опубліковані автором самостійно або у співавторстві у 38 наукових працях, загальним обсягом 14,6 д.а. У наукових виданнях, що індексуються у Scopus/Web of Science опубліковано 3 статті, 18 статей публіковано у фахових наукових виданнях України; 3 розділи у колективних монографіях, а також 14 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів і тез доповідей міжнародних та всеукраїнських наукових й науково-практичних конференцій.

Основні теоретичні та методичні результати дисертаційного дослідження оприлюднено автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

6. Структура та обсяг дисертації

Структура дисертаційної роботи Штань М.В. є цілісною, логічною та завершеною. Всі розділи тісно пов'язані між собою, що забезпечує цілісне сприйняття досліджуваної проблеми і дозволяє визначити науковий внесок дисертантки та ступінь вирішення сформульованих завдань. Спільний викладення матеріалу є послідовним та чітким. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 405 сторінок друкованого тексту. Робота містить 30 таблиць, 40 рисунків та 6 додатків. Список використаних джерел налічує 375 найменувань. Обсяг, структура і оформлення роботи відповідають вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертації та наукових публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи Штань М.В., дає підстави стверджувати, що у роботі відсутні порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації знайшли використання лише ті ідеї та положення, які були сформовані та отримані авторкою особисто. Робота виконана на належному науковому рівні, матеріал викладено логічно та послідовно. Отримані висновки та пропозиції є достатньо аргументованими. У дисертаційній роботі належним чином

виконані посилання на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень, використаних ідей, розробок, статистичних даних.

Представлена до захисту наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає бажання автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

В цілому дисертаційне дослідження здійснено на високому науковому та теоретичному рівні, проте деякі його положення мають дискусійний характер. Тому варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого розвитку наукової дискусії з порушеної проблематики.

1. В роботі, в рамках окреслення Концепції макроекономічної політики України в умовах глобальної нестабільності, до базових постулатів Концепції віднесено лібералізацію переміщення капіталу (рис. 8 автореферату та рис. 5.7. дисертації). З огляду на переважаючі погляди та вимоги Угоди про Асоціацію України з ЄС даний постулат є безумовно актуальним. Водночас він певною мірою суперечить умовам забезпечення макроекономічної стабільності, що визнається і по тексту роботи. Було б бажано обумовити цей принцип в рамках Концепції макроекономічною ситуацією або іншим аспектом, щоб не обмежувати державну економічну політику за цим напрямом.

2. Після початку повномасштабного вторгнення Національний банк України на практиці суттєво скорегував пріоритети цілей своєї політики на користь макроекономічної стабільності. В такій формі концепт монетарної політики більшою мірою відповідає пропозиціям автора в дисертаційній роботі. Водночас НБУ офіційно наголошує на поверненні до попереднього пріоритету цілей. Аргументація з посиланням на наявну реальну практику НБУ в умовах повномасштабної війни значно посилити б позиції автора щодо концептуалізації економічної політики держави.

3. У дисертації авторкою запропоновано Концепцію макроекономічної політики в умовах глобальної економічної нестабільності, проте в роботі обмежено представлено чинники такої нестабільності і те, в яких сферах передусім вони проявляються. Робота значно виграла б від конкретизації цих чинників.

4. Як зазначено в тексті дисертації, на рис. 2.7. наведено узагальнену модель формування технологій та індустрії нового устрою, а сам рис. 2.7. підписано, що це інноваційна система формування нового технологічного устрою. Хоча по змісту зрозуміло, що мається на увазі, але по формі виникає певна неоднозначність. Бажано уточнити цей момент.

5. На стор. 136 зазначається, що для досягнення стратегічних цілей розвитку і забезпечення макроекономічної стабільності держава, серед іншого, повинна збалансувати доходи й видатки бюджету, забезпечити низьку інфляцію та ставку рефінансування. Попри те, що на теоретичному рівні це твердження раціональне і поширене, на практиці досягнути всього цього досить важко, особливо для економіки, яка потребує державного стимулювання розвитку. Таке твердження спонукає до дискусії щодо визначення пріоритетності цих умов і безумовної необхідності їх досягнення на певних етапах відновлення економіки.

Загалом висловлені зауваження і побажання мають дискусійний характер та не применшують загальної високої оцінки щодо виконаної Штань М.В. дисертаційної роботи, її теоретичної і практичної значущості.

9. Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Штань Марини Володимирівні на тему «Економічна політика держави і умовах глобальної нестабільності», подана на здобуття ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - «економіка та управління національним господарством» є завершеним і цілісним науковим дослідженням, що виконане на актуальну тему, зроблені висновки мають практичне значення, а представлені у дисертації наукові положення, рекомендації та пропозиції є

обґрунтованими і розв'язують наукове завдання щодо розвитку теоретико-методологічних підходів і практичних рекомендацій формування і реалізації економічної політики держави в умовах сучасних викликів глобальної нестабільності.

За своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання проблем, а також практичним значенням робота відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – Штань Марина Володимирівна – заслуговує на присудження ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - «економіка та управління національним господарством».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу грошово-кредитних відносин
ДУ «Інституту економіки та
прогнозування НАН України»

Євген БУБЛИК

